

Agnieszka Sibiga, Maria Małgorzata Wieruszewska
Zespół Matur, Pracownia Języków Obcych
Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
we Wrocławiu

CZY POWODZENIE NA EGZAMINIE MATURALNYM JEST ZALEŻNE OD ETAPOWEGO OCENIANIA WEWNĄTRZSZKOLNEGO?

Autorki, na przykładzie podręcznika języka niemieckiego do gimnazjum oraz programu nauczania języka angielskiego, pokazują, że na rynku dostępne są programy i podręczniki, które zapewniają spójność i komplementarność oceniania wewnątrzszkolnego i zewnętrznego. Wywołują bowiem zmianę sposobu nauczania i sposobu oceniania, a także umożliwiają uczniom ćwiczenie sprawności językowych badanych na egzaminie maturalnym.

Z naszej praktyki jako doradców metodycznych, a także pracowników OKE prowadzących szkolenia dla kandydatów na egzaminatorów wynika, że ocenianie na lekcjach języka obcego sprawia trudność wielu nauczycielom. Bardzo często zdarza się, że ocenie podlega jedynie znajomość gramatyki i słownictwa. Stosunkowo łatwo można przecież przygotować test gramatyczno-leksykalny i sprawdzić go, posługując się kluczem odpowiedzi. Jednak ocena semestralna czy roczna, wystawiona jedynie na podstawie takich testów, nie jest miarodajna. To, co w znajomości języka obcego najważniejsze – skuteczność komunikowania się – nie zostaje sprawdzona. Biorąc pod uwagę zmiany w podejściu do testowania i oceniania, w nowoczesnych podręcznikach i programach nauczania opartych na nowych podstawach programowych proponuje się sposób testowania i oceniania zgodny z założeniami nowoczesnych egzaminów językowych, w tym Nowej Matury. Konieczność zmiany w podejściu do oceniania i testowania zauważamy już od początkowych etapów kształcenia, a w szczególności od początku gimnazjum. Co więc powinno podlegać ocenie?

W podręcznikach i programach nauczania do gimnazjum można zauważyć, że ocenie podlegają sprawności językowe, sprawdzające reproduktywne i produktywne umiejętności uczniów, oraz gramatyka i leksyka. Oprócz typowych automatyzujących ćwiczeń leksykalnych i gramatycznych pojawiły się w podręcznikach ćwiczenia kształcące rozumienie ze słuchu, czytanie ze zrozumieniem, pisanie i mówienie. W jednym z podręczników języka niemieckiego znalazły się propozycje rozdziałów powtórzeniowych, które są przewidziane na 3 godziny lekcyjne. W rozdziałach tych przewidziano sprawdzenie i ocenienie wszystkich sprawności językowych oraz gramatyki i leksyki. Uczniowie mogą przeprowadzić „próbę generalną” przed napisaniem właściwego testu, ponieważ w książce ćwiczeń znajdują test do samooceny. Bardzo interesująco został opisany sprawdzian ustny. Do zadań przewidzianych na tym sprawdzianie uczniowie mogą przygotować się wcześniej, ponieważ znajdują się one w książce ćwiczeń. Tym samym w dużym stopniu neutralizowany zostaje stres towarzyszący sprawdzianowi, a szczególnie, gdy sprawdzane jest mówienie w języku obcym.

Zaproponowane przez autorów zadania sprawdzające mówienie to krótkie reakcje językowe oraz sterowane dialogi i monologi.

Przykład reakcji językowych na bardzo wczesnym etapie językowym (na podstawie: E.Reymont, A. Sibiga, M.Jeziarska-Wiejak, *Dachfenster, Podręcznik do j. niemieckiego dla gimnazjum*, kl. I, WSzPWN):

Opowiedz, co robisz z rodziną w czasie weekendu.

Zapytaj kolegę, czy lubi: fotografować, jeździć na nartach, grać w karty.

Podaj swój numer telefonu.

Przykłady dialogów sterowanych:

Uczniowie zostają podzieleni na pary. Każda para losuje zadanie, polegające na przygotowaniu dialogu- (5-15 minut czasu) i zaprezentowaniu go przed klasą.

<p><i>Uczeń 1.</i> A. - Nazywasz się Arnold Springer. Mieszkaś w Salzburgu, masz 14 lat. Twoja rodzina nie jest duża: babcia, dziadek, mama i ty. Twój numer telefonu 72 384 54. Twój kolega przeprowadzi z tobą wywiad. Odpowiedz na wszystkie pytania. B. Poznajesz nowego kolegę. Przywitaj się z nim i dowiedz się, jak się nazywa, skąd pochodzi, ile ma lat i jakie są jego zainteresowania. Zapytaj o jego numer telefonu.</p>	<p><i>Uczeń 2.</i> A. Poznajesz nowego kolegę. Przywitaj się z nim i dowiedz się, jak się nazywa, skąd pochodzi, ile ma lat, czy ma dużą rodzinę i jaki jest jego numer telefonu. B. Nazywasz się Kevin Krause. Masz 13 lat, mieszkasz w Berlinie. Lubisz czytać czasopisma komputerowe, grać w gry komputerowe i jeździć na rolkach. Twój numer telefonu 68 457 821.</p>
---	---

Uczeń A

Przeprowadź ankietę z kolegą: zadaj mu pytania i wpisz jego odpowiedzi.

Podaj klasie wyniki ankiety.

Uczeń B

Przeprowadź ankietę z kolegą: zadaj mu pytania i wpisz jego odpowiedzi.

Podaj klasie wyniki ankiety.

A	Bücher lesen	reiten	essen was?	fressen was?	B	Zeitung lesen	kochen	essen was?	fressen was?
dein Partner				—	dein Partner				—
die Mutter				—	die Mutter				—
der Vater				—	der Vater				—
der Bruder				—	der Bruder				—
die Schwester				—	die Schwester				—
das Tier					das Tier				

Przykład monologu sterowanego:

Opowiedz, jak Katrin spędza weekendy:

nicht aktiv

Sport: (-)

lange schlafen

Musik: gern hören (Pop, Disco)
die Freundin (Tanja) besuchen: Karten spielen, Videofilme gucken
Bücher: Science fiction (+++)
Fernsehen gucken

Tego typu zadania są bardzo dobrym przygotowaniem do ustnego egzaminu maturalnego na poziomie podstawowym, gdzie w jednym z zadań jest sprawdzana umiejętność przyjmowania roli w określonej sytuacji. W poradniku dla nauczyciela do tego podręcznika można znaleźć szczegółową punktację i kryteria oceniania oraz kartę oceny sprawdzianu ustnego, co z całą pewnością zachęca nauczycieli do bardziej kompleksowego niż do tej pory sprawdzania i oceniania umiejętności uczniów.

Ciekawe propozycje oceniania w szkole ponadgimnazjalnej znaleźć można w najnowszych programach języka angielskiego (J. Sosnowska, M. Wieruszewska, *Program nauczania języka angielskiego, IV etap edukacyjny, Oxford University Press 2002*).

Według tego programu w szkole ponadgimnazjalnej ocenie powinny podlegać cztery sprawności językowe, sprawności zintegrowane oraz gramatyka i leksyka. Poza tym należy docenić pracę ucznia na lekcji oraz dodatkowo wykonywane zadania, np. udział w konkursach i olimpiadach językowych, udział w imprezach szkolnych, wymagających przygotowania materiałów lub punktów programu w języku obcym. Możemy postawić wówczas ocenę za aktywność w całym semestrze i traktować jako ocenę liczoną do średniej semestralnej. Ocena ta może więc podwyższyć ocenę semestralną i być zachętą do aktywności. Nie należy jednak karać niską oceną za brak aktywności. W przypadku braku aktywności nie stawiamy tej oceny wcale.

W programie tym zakłada się, że uczeń szkoły ponadgimnazjalnej jest osobą prawie dorosłą, odpowiedzialną za swoją edukację, świadomą znaczenia wykształcenia we współczesnym świecie. Nie widzimy więc potrzeby oceniania, np. zeszytu, który ma stanowić dodatkowe źródło informacji, a nie przedmiot oceny. Uczeń prowadzi zeszyt w najbardziej efektywny dla siebie sposób w zależności od stylu uczenia się i osobistych potrzeb. To samo dotyczy aktywności na lekcji. Na przykład w dyskusji uczeń ma wolny wybór, jeśli chodzi o to, czy, kiedy i na jaki temat chce zabrać głos. Jako osoba odpowiedzialna za swoją naukę, musi wiedzieć, że np. niezabieranie głosu w dyskusji pozbawia go możliwości rozwijania tej umiejętności i może mieć wpływ na ocenę ze sprawności mówienia. Należy jednak pamiętać o czynniku osobowościowym. Wielu uczniów, nawet bardzo sprawnie posługujących się językiem obcym w piśmie, nie podejmuje się mówienia tylko dlatego, że się wstydzą i boją kompromitacji. Wskazane jest łagodne zachęcanie ich do zabierania głosu na lekcji, a nie zmuszanie do tego.

JAK SPRAWDZAĆ?

Sprawdzanie stopnia opanowania czterech sprawności językowych, gramatyki i leksyki powinno być przeprowadzane za pomocą odpowiednio skonstruowanych testów przy zastosowaniu jasnych i znanych uczniom kryteriów.

Do testowania sprawności mówienia można stosować:

- rozmowy sterowane w typowych sytuacjach życia codziennego (od początku nauki w liceum);
- dłuższe wypowiedzi na zadany temat.

Do testowania sprawności pisania można stosować:

- zadania na uzupełnianie luk za pomocą jednego słowa, wyrażenia, zdania lub całego akapitu;

- zadania na pisanie sterowane, czyli takie, których zawartość treściowa określona jest w poleceniu i punktowana przy ocenianiu;
- zadania na pisanie kreatywne w określonej formie i o określonej długości (najpóźniej od drugiego roku nauki).

Do testowania sprawności czytania i słuchania oraz gramatyki i leksyki można stosować różnorodne zadania zamknięte i półotwarte, np. wielokrotny wybór; uzupełnianie luk, parafrazowanie.

Do testowania sprawności zintegrowanych można stosować:

- zadania polegające na ustnym lub pisemnym streszczeniu usłyszanego lub przeczytanego tekstu;
- zadania polegające na ustnym lub pisemnym parafrazowaniu usłyszanego lub przeczytanego tekstu;
- zadania polegające na grupowej prezentacji pracy projektowej w formie ustnej lub pisemnej;
- zadania polegające na indywidualnej prezentacji pracy projektowej w formie dłuższej wypowiedzi ustnej lub pisemnej (od początku nauki w liceum) oraz podobnej do maturalnej prezentacji tematu połączonej z dyskusją (od drugiego semestru drugiego roku nauki).

JAK WYSTAWIAĆ OCENY?

Do oceniania sprawności pisania i mówienia proponuje się zastosowanie poniższych skal ocen.

Mówienie

5	<p>Wypowiedź ucznia jest w pełni zrozumiała.</p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi z powodzeniem zachować się w szerokim repertuarze sytuacji życia codziennego; • potrafi sformułować dłuższą wypowiedź w całości spójną i logiczną; • potrafi wziąć udział w dyskusji*; • popełnia sporadyczne błędy gramatyczne i leksykalne, niezakłócające komunikacji; • posługuje się szerokim zakresem struktur leksykalnych i gramatycznych. <p>Wymowa i intonacja nie sprawiają żadnych trudności w zrozumieniu.</p>
4	<p>Wypowiedź ucznia jest zrozumiała.</p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przeważnie potrafi z powodzeniem zachować się w szerokim repertuarze sytuacji życia codziennego; • potrafi sformułować dłuższą wypowiedź spójną i logiczną; • potrafi zazwyczaj wziąć udział w dyskusji*; • popełnia nieliczne błędy gramatyczne i leksykalne, niezakłócające komunikacji; • posługuje się dość szerokim zakresem struktur leksykalnych i gramatycznych. <p>Wymowa i intonacja ucznia rzadko sprawiają drobne trudności w zrozumieniu.</p>
3	<p>Wypowiedź ucznia jest najczęściej zrozumiała.</p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • czasem potrafi z powodzeniem zachować się w podstawowych sytuacjach życia codziennego; • próbuje sformułować dłuższą wypowiedź, ale bywa ona niespójna lub nielogiczna; • potrafi czasem wziąć udział w dyskusji*;

	<ul style="list-style-type: none"> • popełnia liczne błędy gramatyczne i leksykalne, częściowo zakłócające komunikację; • posługuje się wąskim zakresem struktur leksykalnych i gramatycznych. <p>Wymowa i intonacja ucznia czasami powodują trudności w zrozumieniu.</p>
2	<p>Wypowiedź ucznia jest z trudem zrozumiała.</p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • z trudem potrafi zachować się w podstawowych sytuacjach życia codziennego; • próbuje sformułować dłuższą wypowiedź, ale przeważnie jest ona niespójna i nielogiczna; • potrafi rzadko wziąć udział dyskusji*; • popełnia bardzo liczne błędy gramatyczne i leksykalne, znacznie zakłócające komunikację; • posługuje się bardzo wąskim zakresem struktur leksykalnych i gramatycznych. <p>Wymowa i intonacja ucznia często sprawiają trudności w zrozumieniu.</p>
1	Jest niezrozumiały albo odpowiada całkowicie nie na temat.

*Udział w dyskusji to sprawdzenie takich umiejętności, jak: wyrażanie, uzasadnianie i obrona własnej opinii oraz komentowanie opinii innych osób. Można ocenić te umiejętności w czasie dyskusji prowadzonej przez całą klasę. Jednak zważywszy na fakt, że niektórzy uczniowie niechętnie biorą udział w takich dyskusjach, można ocenę za powyższe umiejętności wystawić na podstawie rozmowy nauczyciel – uczeń. Elementy dyskusji będzie też zawierać prezentacja pracy projektowej oraz zadanie typu maturalnego – prezentacja przygotowanego tematu. Proponuje się rozpoczęcie zadawania tego rodzaju pracy najpóźniej w drugim semestrze drugiej klasy.

W celu zapoznania uczniów z wymaganiami maturalnymi można wykorzystać kryteria oceniania zawarte w aktualnym informatorze maturalnym. W omawianym programie nauczania można znaleźć szczegółowe propozycje dotyczące oceniania poszczególnych zadań egzaminu wewnętrznego.

Pisanie

5	<p>Uczeń</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi napisać spójny, w pełni zrozumiały, zgodny z tematem tekst w odpowiednio dobranej formie; • stosuje szeroki zakres struktur gramatycznych i leksykalnych • popełnia sporadyczne błędy gramatyczne, leksykalne, ortograficzne i interpunkcyjne, niezakłócające komunikacji; • potrafi dostosować styl i rejestr do założonej formy; • zachowuje właściwą formę graficzną; • pisze teksty mieszczące się w granicach określonych w poleceniu.
4	<p>Uczeń</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi napisać spójny, zrozumiały, zgodny z tematem tekst w odpowiednio dobranej formie; • stosuje dość szeroki zakres struktur gramatycznych i leksykalnych; • popełnia dość liczne błędy interpunkcyjne i ortograficzne i nieliczne błędy gramatyczno-leksykalne, niezakłócające komunikacji; • przeważnie potrafi dostosować styl i rejestr do założonej formy; • przeważnie zachowuje właściwą formę graficzną; • pisze teksty przekraczające granice określone w poleceniu do +/- 10%.

3	<p>Uczeń</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi napisać w większości zrozumiały tekst, lecz czasem brak w nim logicznej ciągłości i zachowania założonej formy, nieznacznie odbiega od tematu; • stosuje dość wąski zakres struktur gramatycznych i leksykalnych; • popełnia liczne błędy interpunkcyjne i ortograficzne; liczne błędy gramatyczno-leksykalne częściowo zakłócają komunikację; • czasem potrafi dostosować styl i rejestr do założonej formy; • czasem nie zachowuje właściwej formy graficznej; • pisze teksty przekraczające granice określone w poleceniu do +/- 20%.
2	<p>Uczeń</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi napisać tekst, lecz najczęściej brak w nim logicznej spójności i zachowania założonej formy, znacznie odbiega od tematu i jest trudny do zrozumienia; • stosuje bardzo wąski zakres struktur gramatycznych i leksykalnych; • popełnia bardzo liczne błędy znacznie utrudniające komunikację; • rzadko potrafi dostosować styl i rejestr do założonej formy; • rzadko zachowuje właściwą formy graficznej; • pisze teksty przekraczające granice określone w poleceniu o ponad 20% w górę albo w dół.
1	<p>Tekst jest nie na temat albo błędy uniemożliwiają komunikację.</p>

W celu zapoznania uczniów z wymaganiami maturalnymi można wykorzystać kryteria oceniania zawarte w aktualnym informatorze maturalnym (szczegółowe propozycje w omawianym programie nauczania).

Jeśli chodzi o ocenianie rozumienia tekstu czytanego i słuchanego, to jest ono sprawdzane za pomocą testów. Proponuje się oceny wyrażone procentowo przełożyć na stopnie szkolne przy założeniu, że umiejętności te są testowane zadaniami zamkniętymi i są sprawdzane co najmniej 3 umiejętności szczegółowe (np. określenie głównej myśli tekstu, stwierdzenie, czy tekst zawiera określone informacje i wyselekcjonowanie wskazanej informacji).

100-90%	5
89-75%	4
74-60%	3
59-50%	2
poniżej 50%	1

Podobną skalę stosujemy w testach gramatycznych i leksykalnych.

Ocenę celującą za test na rozumienie tekstu czytanego lub słuchanego wystawia się, jeśli oprócz umiejętności wymaganych na poziomie podstawowy są sprawdzane także umiejętności z poziomu rozszerzonego, np. oddzielenie myśli głównej od drugorzędnych i wskazanie związków między poszczególnymi częściami tekstu.

Ocenę celującą za test leksykalny lub gramatyczny wystawia się wtedy, gdy stosujemy różnorodne techniki, a treść zadań obejmuje szeroki zakres materiału. Na przykład, jeśli w teście sprawdzającym umiejętność prawidłowego używania czasów gramatycznych znajdują się zadania sprawdzające wszystkie albo większość czasów przewidzianych programem, to można postawić ocenę celującą za maksymalną liczbę punktów. Wskazane jest wówczas urozmaicenie technik, np. kilka zadań wielokrotnego wyboru, kilka parafraz, kilka zdań z czasownikami w formie podstawowej w nawiasach. Jeżeli natomiast jest sprawdzany wąski zakres ma-

zakres materiału, np. tylko czasy przeszłe albo rozróżnienie pomiędzy dwoma czasami (np.: *present perfect* versus *past simple*), nie stawia się oceny celującej.

OCENIANIE BIEŻĄCE I SEMESTRALNE

Według omawianego programu na bieżąco należy oceniać wszystkie sprawności, gramatykę z leksyką oraz aktywność ucznia w sposób opisany w rozdziale 5.2. Uczeń powinien otrzymać w ciągu semestru co najmniej jedną ocenę cząstkową z każdej sprawności i jedną z testu gramatyczno-leksykalnego. Ocena za aktywność może, ale nie musi być wystawiona. Stanowi ona swego rodzaju premię.

Ocena semestralna może być średnią wszystkich ocen cząstkowych przy założeniu, że są one jednakowej wagi (w poniższym opisie zaznaczone **łustym drukiem**). Oceny za krótkie sprawdziany, np. z gramatyki lub słownictwa, obejmujące wąski zakres materiału (np. kartkówki z bieżących lekcji) powinny być sumowane w jedną średnią ocenę za gramatykę i leksykę. To samo dotyczy mówienia i pisania. Oceny z krótkich sytuacji życia codziennego (mówienie) i krótkich form użytkowych (pisanie sterowane) należy potraktować jak oceny z w/w sprawdzianów (w poniższym opisie oznaczamy je *kursywą*).

Załóżmy, że uczeń uzyskał w ciągu semestru następujące oceny:

	Składowe ocen cząstkowych	Oceny cząstkowe
Rozumienie ze słuchu Kartkówki obejmujące sprawdzenie kilku umiejętności	3, 4, 5	4 (średnia ocen cząstkowych)
Mówienie Sytuacje życia codziennego Dłuższa wypowiedź połączona z dyskusją	3, 5	4 (średnia ocen cząstkowych) 5
Rozumienie tekstu czytanego Test sprawdzający kilka umiejętności		4
Pisanie Wypowiedź pisemna na zadany temat w określonej formie Wypowiedzi pisemne sterowane (np. dwie krótkie formy i jedna dłuższa)	4, 2, 3	2 3 (średnia ocen cząstkowych)
Gramatyka i leksyka Sprawdzian semestralny Krótkie sprawdziany	4, 5, 3	3 4 (średnia ocen cząstkowych)
Aktywność*		5
Praca projektowa		4
Średnia ocen** 3,77		
Ocena semestralna 4		

* Ocenę za aktywność, jeśli ją wystawiamy, należy ustalić na podstawie obserwacji ucznia w ciągu całego semestru i traktować jako ocenę równorzędną z innymi ocenami.

** Średnie składowych ocen cząstkowych liczymy jako oceny tej samej wagi do średniej semestralnej.

W przypadku średniej z ułamkiem zaokrąglamy w górę przy ułamku wyższym niż 0,6, np.: za średnią 3,77 wystawimy ocenę **dobrą (4)**.

Ocenianie wewnątrzszkolne z całą pewnością może przyczynić się do sukcesu egzaminacyjnego, jeśli będzie spójne z filozofią oceniania na egzaminie maturalnym. Przedstawione przykłady pokazują, że działania autorów podręczników i programów opartych na nowej podstawie programowej idą w tym samym kierunku.

SUKCES NA EGZAMINIE MATURALNYM 2002

Wyniki uzyskane przez zdających na tegorocznym egzaminie maturalnym z języków obcych świadczą o tym, że uczniowie osiągnęli sukces (100% zaliczeń na poziomie podstawowym we wszystkich zdawanych w tym roku językach obcych, i 95% i wyższa zdawalność na poziomie rozszerzonym). Jest to wynik zadziwiający. Czy można na tej podstawie wyciągnąć wniosek, że polscy uczniowie świetnie znają języki obce? A może egzamin okazał się za łatwy?

Zanim zaryzykujemy jakiegokolwiek twierdzenie, powinniśmy przeanalizować kilka aspektów dotyczących egzaminu i polityki egzaminacyjnej.

- Po raz pierwszy egzamin z języków obcych był egzaminem obowiązkowym, zarówno w części pisemnej, jak i ustnej. Wymóg ten niejako automatycznie podniósł motywację uczniów do nauki języków obcych.
- Po raz pierwszy znane były poprzez *Syllabusy* szczegółowe wymagania egzaminacyjne, oparte o krajowe standardy egzaminacyjne, w wyniku czego uczniowie mogli realnie ocenić swoje umiejętności i dobrze przygotować się do egzaminu.
- Ze względu na wprowadzanie nowego systemu egzaminacyjnego próg zdawalności ustawiony został nisko, tzn. 30% na poziomie podstawowym i 40% na poziomie rozszerzonym. Jeśli porównamy to z wymaganiami w szkołach gimnazjalnych, a zwłaszcza ponadgimnazjalnych, stwierdzimy jednoznacznie, że proponowane punktacje na oceny pozytywne są ustawione dużo wyżej, bo w granicach 50%.
- Wprowadzenie nowej formuły egzaminu z języków obcych (rezygnacja z typowej części leksykalno-gramatycznej i wprowadzenie zadań sprawdzających praktyczne umiejętności) sprawiły, że egzamin był bardziej przyjazny dla zdających.
- Konieczność zastosowania nagrań do przeprowadzenia jednej z części egzaminu wymusiła zaopatrzenie szkół w nowoczesny sprzęt audio i uświadomiła nauczycielom potrzebę wykorzystywania nagrań na lekcjach języka obcego.
- Szeroko prowadzone szkolenia egzaminatorów, które tak naprawdę były jednymi z pierwszych szkoleń dotyczących oceniania i ujawniły duże potrzeby nauczycieli w tym zakresie, spowodowały zmianę w sposobie myślenia o ocenianiu w językach obcych.
- Pojawiające się już od kilku lat nowe programy nauczania języków obcych oraz nowoczesne podręczniki uwzględniające podstawę programową i standardy egzaminacyjne powodują zmianę sposobu nauczania, a co za tym idzie sposobu oceniania umiejętności uczniów. Zmiany te ukierunkowują nauczanie języka na komunikację i poznanie nowych kultur oraz zwiększają tolerancję wobec błędów.

Wprowadzenie nowego systemu egzaminacyjnego miało zatem w przypadku języków obcych wpływ na pozytywne zmiany w całym systemie. I to jest niewątpliwym sukcesem.

Agnieszka Sibiga
Maria Małgorzata Wieruszewska